

11 жовтня 2017 р. № 159-17

Міністерство освіти і науки України

Щодо дотримання прав мешканців студентських гуртожитків

Останнім часом почастишали випадки порушень прав здобувачів вищої освіти, які мешкають у гуртожитках вищих навчальних закладів, як-от безпідставні виселення із гуртожитків, залучення мешканців до примусових робіт тощо. Задля запобігання таким порушенням, Громадська організація «Українська асоціація студентів» звертає увагу на таке.

1. Порядок поселення, проживання та виселення здобувачів вищої освіти у гуртожитках регулюється Житловим кодексом Української РСР, Цивільним кодексом України, Законом України «Про вищу освіту», Положенням про гуртожитки, затвердженим наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 27 квітня 2015 р. № 84, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 3 липня 2015 р. за № 778/27223 (далі – Положення про гуртожитки 2015 р.), та внутрішніми документами вищого навчального закладу.

Звертаємо увагу на те, що відповідно до пункту 7 частини шостої статті 40 Закону України «Про вищу освіту», за погодженням з органом студентського самоврядування вищого навчального закладу приймаються рішення про діяльність студентських містечок та гуртожитків для проживання осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі. До таких рішень належать, зокрема, рішення про: затвердження положення про студентські містечка, студентські гуртожитки ВНЗ; розмір плати за проживання у гуртожитках; про організацію поселення студентів у гуртожитки; про затвердження правил внутрішнього розпорядку в гуртожитках тощо.

З урахування позиції, висловленої у листі Міністерства від 21 жовтня 2015 р. № 1/9-495, рішення з цих питань, щодо яких органами студентського самоврядування не було надано рішення про погодження, не можуть бути введені в дію і не набувають юридичної сили.

За змістом частини другої статті 131 Житлового кодексу Української РСР (у редакції Закону України від 5 квітня 2017 р. № 1999-VII), відповідні рішення підлягають погодженню також із профспілками. Водночас, оскільки профспілки, зокрема профспілкові організації здобувачів вищої освіти, не є органами студентського самоврядування, погодження відповідних рішень з профспілковими організаціями не може вважатися погодженням їх з органами студентського самоврядування у розумінні статті 40 Закону України «Про вищу освіту».

2. Трапляються непоодинокі випадки встановлення у внутрішніх документах ВНЗ обмежень щодо доступу мешканців до гуртожитку у нічний час.

У зв'язку із цим наголошуємо на тому, що за частиною четвертою статті 9 Житлового кодексу Української РСР, ніхто не може бути виселений із займаного жилого приміщення або обмежений у праві користування жилим приміщенням інакше як з підстав і в порядку, передбачених законом.

Чинними законами України не передбачено будь-яких обмежень стосовно користування здобувачами вищої освіти – мешканцям гуртожитків своїм житловим приміщенням у певний час доби.

Більш того, Законом України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII «Про освіту» було внесено зміни до пункту 8 частини першої статті 62 Закону України «Про вищу освіту», які прямо передбачають право осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, на забезпечення гуртожитком та цілодобовим доступом до нього.

Вважаємо неприпустимим встановлення вимог стосовно обов'язкового запису причин запізнення у спеціальні журнали або подання пояснювальних записок за такими фактами із подальшим їх розглядом адміністрацією ВНЗ чи іншими органами (профспілками, органами студентського самоврядування), оскільки такі практики є порушенням права на повагу до особистого життя, гарантованого статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Вирішуючи ці питання, слід виходити із того, що мешканці гуртожитку мають безумовне право на доступ до нього (вхід та вихід із гуртожитку) у будь-який час доби незалежно від причин запізнення чи будь-яких інших обставин.

3. Порушення мешканцями гуртожитку громадського порядку, у залежності від обставин, є адміністративним правопорушенням, за яке передбачена відповідальність за статтями 173 (дрібне хуліганство) або 182 (порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях) Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Зазначеним Кодексом передбачена процедура накладення адміністративного стягнення, яка включає у себе документування правопорушення, передача матеріалів органу, уповноваженому розглядати справу, та власне її розгляд. При чому факт вчинення адміністративного правопорушення вважається встановленим лише після набрання відповідною постановою законної сили.

Відтак, у разі виявлення порушень, які мають ознаки зазначених вище адміністративних проступків, з метою дотримання встановленої процедури їх документування, слід здійснювати виклик працівників органів внутрішніх справ (Національної поліції). Виходячи із принципу презумпції невинуватості, вжиття вищим навчальним закладом будь-яких внутрішніх заходів стосовно порушника (виселення з гуртожитку тощо) можливе лише після набрання законної сили постановою за наслідками розгляду справи про адміністративне правопорушення.

4. У вищих навчальних закладах склалася практика залучення мешканців гуртожитків до здійснення різного роду обов'язкових робіт, зокрема чергування, робіт із благоустрою тощо. Обов'язковість таких робіт у різних випадках закріплюється на рівні нормативних актів, прийнятих адміністраціями ВНЗ, або рішень органів студентського самоврядування. У зв'язку із цим звертаємо увагу на наступне.

Згідно із частиною першою статті 19 Конституції України, правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Водночас, за частиною першою статті 43 Конституції, кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Відповідно до частини третьої цієї статті, використання примусової праці забороняється; не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан.

Відповідно до частини другої статті 8 Конституції України, норми Конституції України є нормами прямої дії.

Виходячи із системного аналізу наведених конституційно-правових норм, можна зробити висновок, що залучення мешканців гуртожитків до будь-яких робіт без їх особистої згоди є порушенням права на вільний вибір праці, а відтак є неприпустимим.

Встановлення обов'язковості таких робіт не може бути здійснене і за рішенням органів студентського самоврядування, оскільки вони не наділені відповідними повноваженнями (частина п'ята статті 40 Закону України «Про вищу освіту»).

Виконання мешканцями гуртожитків будь-яких робіт може відбуватися лише у разі їх працевлаштування із дотриманням вимог трудового законодавства та оплатою їх праці у розмірі не нижчому, ніж встановленому законом.

5. Абзацом п'ятим пункту 4 розділу III Положення про гуртожитки 2015 р. передбачено обов'язок мешканців гуртожитку забезпечити наявність дублікатів ключів від кімнати, де проживають, у власника гуртожитку, а в разі заміни замка у дверях такої кімнати здати власнику гуртожитку відповідний дублікат ключа.

Разом з тим, наявні у власників гуртожитків дублікати ключів не можуть використовуватися для безпідставного порушення недоторканості житла осіб, які проживають у ньому.

Право на недоторканість житла встановлена статтею 30 Конституції України та передбачає, що не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду (частина друга); у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку (частина третя).

Таким чином, проникнення у надані мешканцям кімнати у гуртожитках, з метою, не пов'язаною із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, зокрема задля контролю за санітарним станом кімнат, майном, що зберігається у них тощо, не допускається.

Не є підставою правомірною проникнення до житла (кімнати у гуртожитку), зокрема, вимога працівників правоохоронних органів або посадових осіб військових комісаріатів, якщо така вимога не ґрунтується на рішенні суду.

6. Відповідно до пункту 8 частини першої статті 62 Закону України «Про вищу освіту», особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, мають право на забезпечення гуртожитком на строк навчання у порядку, встановленому законодавством.

Цьому праву кореспондує відповідний обов'язок адміністрацій ВНЗ забезпечити здобувачів вищої освіти гуртожитками.

Разом з тим, у разі недостатності матеріально-технічної бази ВНЗ для забезпечення потреби усіх здобувачів вищої освіти у гуртожитку, слід приділяти увагу тому, щоб критерії поселення студентів були справедливими, об'єктивними та однаковими для усіх студентів.

Під час прийняття рішень щодо поселення та виселення у гуртожитки слід запобігати необґрунтованій дискримінації, тобто різного ставлення до різних осіб чи різних груп осіб без правомірної, об'єктивно обґрунтованої мети, способи досягнення якої є належними та необхідними (пункт 2 частини першої статті 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»).

Не може вважатися правомірною метою різного ставлення до мешканців гуртожитку їх покарання чи вплив за невиконання вимог адміністрації ВНЗ, що не ґрунтуються на жодних нормативно-правових актах, або за здійснення ними дій, що є реалізацією того чи іншого права та не суперечать чинному законодавству (участь в органах студентського самоврядування, реалізація права на цілодобовий доступ до гуртожитків тощо).

Просимо довести викладені вище позиції до керівників вищих навчальних закладів для урахування у їхній діяльності, а також рекомендувати за необхідності привести внутрішні документи закладів освіти (положення про гуртожитки, типові договори на поселення у гуртожитки, правила внутрішнього розпорядку) у відповідність до вимог чинного законодавства.

- Заздалегідь дякуємо, та сподіваємося на подальшу плідну співпрацю.

З повагою,

президент

Фесенко Л. С.